

ישראל בדרך לבידוד מדיני

פנינה שרביט ברוך | 5 ביוני, 2024

אחד מרכיבי העוצמה של ישראל הוא החיבור שלה למערכת הבינלאומית. חיבור זה נתון תחת סכנה. ישראל נמצאת בעיצומה של מערכה המתנהלת נגדה בזירה הבינלאומית, שחורגת בעוצמתה, הן בהיקפה והן בחומרתה, מהמתקפות המדיניות, התקשורתיות והציבוריות עליה, אשר התעוררו על רקע ובגין מבצעים צבאיים קודמים שניהלה. כתוצאה ממערכה זו ניכרת תופעת דמוניזציה של ישראל והתדרדרות במעמדה הבינלאומי. כשלון של ישראל להתמודד בהצלחה עם מערכה זו עלול להשליך על הכלכלה והביטחון הלאומי שלה, לפגוע בהשגת יעדי המערכה הצבאית, ולהסיגה לאחור בכל המישורים. כדי לבלום את המערכה נדרש שינוי מהותי באופן התנהלותה של ישראל.

מסמך זה מתאר את המערכה ואת גלישתה של ישראל לעבר בידוד בינלאומי בעטייה, מצביע על השלכותיו החמורות של מצב זה, ומפרט שורה של המלצות למדיניות.

המערכה בזירה הבינלאומית נגד ישראל

מיד לאחר ההתקפה הרצחנית והאכזרית של חמאס ב-7 באוקטובר זכתה ישראל לתמיכה נרחבת מצד מרבית הקהילה הבינלאומית, שהכירה בזכותה של מדינת ישראל להגן על עצמה, אם כי כבר בשלב התחלתי זה היו גורמים, כולל במסגרת האו"ם, ש-"התקשו" לגנות את חמאס או אף הצדיקו את מעשיו. אולם ככל שהתעצמה והתמשכה המלחמה, וגברו ממדי ההרס והפגיעה ברצועת עזה וכן העמיק המשבר ההומניטרי באזור, הוחלפה התמיכה בישראל בביקורת נוקבת ובהאשמות חריפות שהופנו נגדה.

בשלב זה באו לידי ביטוי שנים ארוכות של השקעה של מובילי המערכה נגד ישראל בזירה הבינלאומית. הם הצליחו, תוך חבירה לגורמים פרוגרסיביים, לחדור ולהחדיר את הרעיונות האנטי-ישראליים לתוך גופים רבי השפעה בעולם המערבי הליברלי, כולל למנגנוני האו"ם, ובפרט לגופי זכויות האדם של האו"ם, לארגוני זכויות אדם אחרים, לאקדמיה, ולתקשורת. מעבר לכך, לרעיונות אלו יש תפוצה רחבה מאוד ברשתות החברתיות, והמסרים מהודהים באמצעותן לציבורים רחבים בכל רחבי העולם.

מאז פרוץ המלחמה, כל הגורמים האנטי-ישראליים פועלים במלוא המרץ וממלאים תפקיד מרכזי במסגרת מערכה המתנהלת בזירה הבינלאומית נגד ישראל. מערכה זו, המשתמשת בכלים

מגוונים, משלימה את המערכה הצבאית ומיועדת להגביל את חופש הפעולה של ישראל ולהחליש אותה במישור המדיני. בעוד שבישראל השיח מתמקד באירועי ה-7 באוקטובר, בחטופים הנמצאים בידי חמאס ובהרוגים מקרב כוחות הביטחון הישראליים, בעולם משודרות תמונות שונות לגמרי. ההתמקדות היא בהרס הנרחב ברצועת עזה, בעשרות אלפי הנפגעים הפלסטינים ובמשבר ההומניטרי הקשה שהתפתח שם. הדיווחים של התקשורת העולמית, האו"ם וארגוני זכויות אדם מייחסים לישראל אחריות ישירה לאסון, שמוצג כאחד החמורים ביותר מזה שנים. מעבר לכך, ישראל מוצגת כמי שגורמת סבל זה במכוון וכן כדוחה כל אפשרות לקדם פתרון מדיני שיביא לסיום המלחמה.

חלק מהצלחת המערכה האנטי-ישראלית נובע מהתעוררות של רגשות אנטישמיים, לצד החיבור למגמות גלובליות רחבות יותר של חלוקה דיכוטומית של העולם למדכאים ומדוכאים, כאשר הפלסטינים מתויגים כקורבנות האולטימטיביים שיש לתמוך בהם בכל מחיר. אנו נמצאים במציאות בה אין משמעות לעובדות (כך למשל, יש תופעה מחרידה של הכחשת פשעי חמאס, למרות כל התייעוד הרב הקיים) ואין יכולת להעביר מסרים מורכבים. בנוסף, הרשתות החברתיות מציעות למשתמשיהן בעיקר תכנים התואמים את התפיסות הקיימות שלהם והם אינם נחשפים למסרים נגדיים. בנסיבות אלו קשה מאוד לבלום את המפולת בדימויה של ישראל.

התנהלותן של ממשלות ישראל בשנים האחרונות - בפרט ככל שהתחזקה השפעתם של גורמים קיצוניים בממשלה ועקב אימוץ מדיניות מוצהרת המבטלת כל כוונה לסיום הסכסוך הישראלי-פלסטיני - אפשרה למערכה נגד ישראל להתחזק, להעמיק ולהתפשט. הדימוי השלילי של ישראל והצגתה כפוגעת באופן שיטתי בפלסטינים, ערערו את תפיסתה כמדינה דמוקרטית וליברלית והפך את המשך התמיכה בה לקשה ומורכב יותר.

הטענות נגד ישראל נוגעות לשני ממדים מרכזיים: הראשון, טענות המתייחסות לאחריותה לסבל של העם הפלסטיני מיום הקמתה ולפגיעה המתמשכת בזכויותיו. המבקרים מציגים את ישראל כמדינה קולוניאליסטית ואימפריאליסטית וכסרבנית שלום. השני, טענות המתייחסות לאופן הפעולה של צה"ל במסגרת הלחימה. אלה נחלקות לטענות בשני היבטים: אופן התקיפה - נטען שישראל תוקפת במכוון, או באופן חסר הבחנה ובלתי מידתי, אזרחים ומבנים אזרחיים וכן כי נעשה גירוש כפוי של תושבים כצעד של ענישה קבוצתית; והמשבר ההומניטרי - נטען נגד ישראל כי היא מיישמת משטר של הרעבה של הפלסטינים ברצועה ומונעת במכוון את צרכיהם הבסיסיים, כולל טיפול רפואי.

השחקנים והכלים במערכה הבינלאומית

הטענות המועלות נגד ישראל מנוסחות באופן משפטי ונכללות במסגרת החלטות, דוחות וחוות דעת של ארגונים וגופים בינלאומיים, בראשם האו"ם ומוסדותיו, קרי העצרת הכללית, מועצת הביטחון ומועצת זכויות האדם, סוכנויות אחרות, ועדות חקירה וארגוני זכויות אדם. כך, למשל,

מצאה ישראל את עצמה לאחרונה [נכללת](#) בדוח על מדינות וגורמים הפוגעים בילדים במצבי לחימה, לצד רוסיה, סודן, דעא"ש ובוקו-חראם. דוחות ביקורתיים נגד ישראל מתפרסמים ללא הרף ונתפסים כדוחות אובייקטיביים של מומחים ניטרליים, אף כאשר מדובר [בדוחות חד-צדדיים](#) של גופים בעלי אג'נדות והטיות נגד ישראל, כגון ועדת החקירה שהקימה מועצת זכויות האדם של האו"ם, הידועה בעוינותה לישראל. עם זאת, יש להכיר בכך שיש גם ביקורת מוצדקת וכן אמפתיה אמיתית מצד גורמים רבים בעולם לסבל הפלסטיני.

על בסיס הדוחות הללו מצאה עצמה ישראל תחת הליכים שיפוטיים בפני שני בתי הדין הבינלאומיים המרכזיים הקיימים: בבית הדין הפלילי הבינלאומי (ICC), שבו מתנהלת חקירה בעניינה של ישראל מ-2021, שראשיתה בבדיקה שהחלה ב-2015; ובבית הדין הבינלאומי לצדק (ICJ) שם החל בדצמבר 2023 הליך נגד ישראל מכוח אמנת רצח עם (ג'נוסייד) ביוזמת דרום אפריקה. וזאת לצד הליך שכבר נפתח לפני המלחמה למתן חוות דעת מייעצת על חוקיות הכיבוש הישראלי בשטחים הפלסטינים, לבקשת עצרת האו"ם מדצמבר 2022.

המלחמה האיצה את החקירה הפלילית בבית הדין הפלילי הבינלאומי ובחודש מאי 2024 [הודיע](#) התובע של בית הדין כי הוא מבקש להוציא צווי מעצר נגד ראש הממשלה ונגד שר הביטחון בגין חשד לביצוע פשעי מלחמה הנוגעים ליצירת המשבר ההומניטרי ברצועה. במקביל, ביקש התובע צווי מעצר נגד צמרת חמאס בגין פשעי המלחמה החמורים שבוצעו ב-7 באוקטובר ובעניין החטופים. צווי מעצר אלה, אם יוצאו על ידי בית הדין, מחייבים את כל 124 המדינות החברות בבית הדין לעצור מי שהוצא נגדו צו ולהעבירו להאג, אם יגיע לשטח. יש גם אפשרות שיוגשו בקשות לצווי מעצר נוספים, וצווים אלו אף עשויים להיות חסויים ולהיחשף רק בעת מימושם.

בבית הדין הבינלאומי לצדק [ניתנו](#) כבר מספר צווי ביניים שמורים לישראל להימנע מלבצע מעשים של רצח עם או הסתה לרצח עם וכן לאפשר סיוע הומניטרי מידי לתושבי רצועת עזה. כן נקבע שיש לאפשר כניסת גורמי חקירה של האו"ם. החלטה סופית בהליך צפויה להתקבל רק בעוד תקופה ארוכה. בית הדין הדגיש כי לשם הוצאת צווים זמניים אין צורך להכריע שיש חשד שישראל מבצעת רצח עם – פשע שמחייב יסוד של כוונה מפורשת להשמיד קבוצה גזעית, אתנית, לאומית או דתית – אלא די בחשש לפגיעה בזכויות המוגנות באמנה.

החומרה של הליך זה אינה בהכרח חשש מפני מתן צווים של בית הדין, שאכיפתם תלויה בהחלטה מחייבת במועצת הביטחון, אלא בכך שהוא מייצר סטיגמה קשה נגד ישראל תוך הצגתה כמי שמבצעת את הפשע החמור ביותר האפשרי של רצח עם – פשע שהוגדר על ידי משפטן יהודי, ניצול שואה, ביחס למעשי הנאצים. טענות בדבר ג'נוסייד הועלו נגד ישראל גם בעבר, אולם לא זכו לתהודה מיוחדת. בימים אלה, בעקבות הליך זה, זוהי הטענה הרווחת, שנשמעת בכל ההפגנות נגד ישראל ברחבי העולם ובמיוחד במערב, ומופיעה בכל הרשתות החברתיות, תוך קיבוע הרעיון המזעזע והמופרך מיסודו שישראל מקבילה לשלטון הנאצי.

אחד המאפיינים המרכזיים של המערכה הנוכחית היא התפשטותה הנרחבת והמהירה בקרב הציבור הרחב. ההפגנות ההמוניות נגד ישראל ברחבי העולם הן חסרות תקדים. התפשטות זו נעשית דרך אמצעי התקשורת, הן הפורמלית ובעיקר בעולם הרשתות החברתיות, כך שישראל הפכה לסמל לרוע עולמי ברחבי הגלובוס. ההשפעה ניכרת במיוחד בקרב דור הצעיר יותר, שניזון באופן מלא ממקורות המידע בעולם הווירטואלי. כל חיפוש באינטרנט של מונחים שליליים, דוגמת רצח עם, עינויים והרס, מוביל לישראל ולאינספור סרטונים, כתבות ומאמרים, המציגים את ישראל כגורם דורסני ואכזרי. וזאת בשלל שפות ובכלל המדינות. ישראל בתהליך מהיר של הפיכה ל-"מדינה מצורעת". תפיסות אלו של ישראל מתפשטות בקצב אקספוננציאלי ויהיה קשה מאוד לבטל את השפעתן המזיקה ולהחזיר את השד אל הבקבוק. במידה רבה, ישראל של היום נתפסת כדרום אפריקה של תקופת האפרטהייד - מדינה שיש בה פגם יסודי ושיש להחרים לחלוטין.

אחד ההיבטים המטרידים ביותר של המציאות הנוכחית הוא שהבעת תמיכה בישראל הופכת להיות בעייתית, ואף מסוכנת. כך, אנשי רוח, כוכבי תרבות, אנשי עסקים, עיתונאים וגורמים אחרים בעלי השפעה, יודעים שישלמו מחיר אם יתבטאו באופן חיובי ביחס לישראל ולכן הם בוחרים לשתוק, או אפילו לצרף את קולם למבקרים. כך משתלט על השיח הנרטיב האנטי-ישראלי, הנחשב הנרטיב "הראוי". מנגד הולכים ומתמעטים הקולות הנגדיים, כאשר עיקר התמיכה הגלויה בישראל מגיעה מגורמים ישראליים או יהודיים, הנתפסים כמוטים, או מגורמים מהימין הקיצוני, שהחיבור אליהם מרחיק עוד יותר מישראל את הציבור הליברלי.

הצעדים הננקטים נגד ישראל בעקבות המערכה הבינלאומית

השתלטות הנרטיב האנטי-ישראלי באה לידי ביטוי בצעדים שונים שכבר ננקטים, וכן באיומים בצעדים נוספים.

מאז פרוץ המלחמה, מספר מדינות הודיעו על ניתוק יחסיהן הדיפלומטיים עם ישראל או על החזרת שגרירה (ביניהן בוליביה, קולומביה וצ'ילה). מדינות רבות פרסמו הצהרות עוינות, יצאו ביוזמות נגד ישראל או הצביעו בהחלטות נגד ישראל. מדינות שונות, כולל ארצות הברית ומדינות באירופה, הטילו סנקציות על גורמים ישראליים, בפרט על קיצוניים יהודיים החשודים באלימות נגד פלסטינים. האיחוד האירופי אף [איים](#) בסנקציות נגד ישראל עצמה. ומעבר לכך, ננקטו מהלכים שחותרים נגד האינטרס הישראלי, כגון הכרה רשמית של מדינות שונות (ספרד, נורבגיה ואירלנד) במדינת פלסטין.

מעבר לצעדים אלה הוטלו גם הגבלות על סחר עם ישראל מצד מדינות שונות. המקרה הבולט הוא זה של [טורקיה](#), שהגבילה לגמרי את הסחר שלה עם ישראל. מדובר בצעד בעל השלכות על ישראל, בעיקר נוכח ההישענות הרבה על יבוא מטורקיה של טובין שנחוצים לצרכי בנייה. אמנם, כלכלת ישראל תוכל להתמודד עם החרם הטורקי, אך מימוש האיומים בהטלת חרם כלכלי על ידי מדינות נוספות עלול לגרום לפגיעה כלכלית משמעותית עד כדי משבר כלכלי.

מתמשך. צעד מדאיג הוא החלטת נשיא צרפת, עמנואל מקרון, למנוע מחברות ביטחוניות ישראליות להציג בתערוכה חשובה של תעשיות ביטחוניות, שאף הוחמרה [בהחלטה](#) של בית משפט ישראלי לאסור על כניסה כלשהי של ישראלים לתערוכה. במקרה זה בית המשפט העליון בצרפת [התערב](#) נגד הליך ההחרמה, אך משמעותו הסימבולית והמאיימת נותרה בעינה.

בנוסף, מדינות שונות (כולל קנדה, איטליה, ספרד ובלגיה) הטילו הגבלות על יצוא אמצעי לחימה לישראל ואף מאיימות להרחיב את ההגבלות למוצרים שתומכים בלחימה באופן רחב יותר. מבחינתה של ישראל, הסכנה העיקרית היא הטלת הגבלות על קבלת אמל"ח מארצות הברית, שעלולה להיות בעלת השלכות חמורות על יכולותיה הצבאיות של המדינה. מהלכים להטלת הגבלות כאלו נבלמו בשלב זה. עם זאת, נמשכים הניסיונות ליזום עוד צעדים נגד ישראל.

מעבר להשפעה על הממשלים במדינות השונות, המערכה נגד ישראל משפיעה על שחקנים לא-מדינתיים בעלי חשיבות, כולל חברות מסחריות, שגם הן קשובות לרחשי ציבור הצרכנים והמשקיעים, וכן על מוסדות אקדמיה, תרבות וספורט.

לפי דבריה של נציגת התאחדות התעשיינים בישיבת ביקורת המדינה בכנסת ביוני 2024, נרשמה עלייה תלולה במספר מקרי ההימנעות, עד כדי החרמה, של פעילות עסקית מול ישראל מצד גורמים שונים בקהילה הבינלאומית. כן ניכרת מגמה בולטת של צמצום השקעות בישראל, של ביטול עסקאות עם עסקים ישראליים, של הימנעות מהזמנת אנשי עסקים ישראליים לאירועים עסקיים וגם יש מקרים של חרם צרכנים על תוצרת מישראל. התמשכות והתרחבות מגמות אלו תפגענה קשות בכלכלה הישראלית. פגיעה קשה בכלכלה, מעבר להשלכותיה הישירות על רמת החיים במדינה, תפגע גם ביכולות לממן הוצאות הנחוצות למימוש הביטחון הלאומי.

בה בעת, הולכים ומתרבים מקרי החרם, המוצהר או המשתמע, נגד ישראלים. תופעה זו מורגשת בעיקר בעולם האקדמי והתרבותי, אך משתרעת גם על תחומים אחרים. עשרות אוניברסיטאות ממדינות שונות [הודיעו](#) שהן עוצרות או בודקות מחדש את קשריהן עם מוסדות אקדמיים ישראליים, מושכות השקעות או מבטלות הסכמים לשיתופי פעולה עם אוניברסיטאות בישראל. אחרות הצהירו שהן שוקלות צעדים אלה. בנוסף לאוניברסיטאות, איגודים אקדמיים שונים ברחבי העולם הביעו [תמיכה](#) בחרם. לצד זה, נערמות עדויות על מקרים של חרם פרטני לא ממסדי, אשר בא לידי ביטוי בצעדים כגון ביטול הזמנות לחוקרים ישראליים להרצות במוסדות בחו"ל, והקפאה או ביטול של שיתופי פעולה מחקריים וקידום פרסומים משותפים. [לפי דו"ח](#) של משרד המדע ישנה פגיעה קשה בשיתופי פעולה אקדמיים חשובים בין ישראל למוסדות באירופה. [לפי דברי](#) ראש בית הספר לרפואה באוניברסיטת תל-אביב, יש מגמה של חרם זוחל נגד ישראל בתחום הרפואי, הכולל אי-הזמנה לכנסים ואפילו הימנעות מקבלת רופאים ישראליים להתמחות בחו"ל. גם בתחומי התרבות והספורט ניתן לראות מגמה של התרחקות

מישראל. אחת [הדוגמאות](#) הבולטות לכך היא קריאה לאסור את השתתפותה של ישראל בתחרות האירוויזיון השנה מצד אמנים, פוליטיקאים ואנשי תקשורת במדינות שונות באירופה. אנשי תקשורת שונים אף סירבו לסקר או לעבוד במסגרת התחרות. ישנם לחצים גם על איגודי וארגוני הספורט בתחומים השונים לא לאפשר לישראל להשתתף בתחרויות השונות.

בנוסף לצעדים הללו, ישראלים עלולים למצוא עצמם חשופים להליכים משפטיים במדינות שונות. זאת בהמשך ליוזמות של גורמים מדינתיים או פרטיים במדינות שונות ליוזם הליכים נגד חיילים ואנשי כוחות ביטחון, בדגש על בעלי אזרחות כפולה.

התוצאה הסופית היא, שישראלים מתחילים להרגיש בלתי רצויים ברחבי העולם. באופן מטריד, גם יהודים שאינם ישראלים נמצאים תחת מתקפה ברחבי העולם, בעקבות גל חסר תקדים של אנטישמיות.

מתעוררת השאלה, האם מכלול הצעדים נגד ישראל ואזרחיה הוא גל חולף, בדומה לאלו שישראל חוותה בעבר, אשר ייפסק בתום המערכה ואת השפעותיו השליליות אפשר יהיה לרפא בהמשך. אף שלא ניתן לתת תשובה פסקנית לשאלה זו, נראה שהתופעה הנוכחית שונה בעוצמתה ובהיקפה ממקרים קודמים של מתקפות מדיניות על ישראל במהלך מבצעים צבאיים ויש חשש משמעותי שאין מדובר בגל שהשלכותיו יתבטלו בסוף המלחמה.

אחד ההבדלים הוא, שהגל הנוכחי מתחבר לתהליכים חברתיים רחבים יותר, שאינם קשורים לישראל עצמה. בנוסף, מובילי המערכה ביססו להם מוקדי השפעה ויצרו רשת מסועפת ויעילה להפצת מסריהם, שיוכלו להמשיך להפעיל גם בהמשך. לכך יש להוסיף שהמלחמה עצמה נמשכת מזה חודשים ארוכים ללא סיום נראה לעין. ישראל עשויה לפעול ברצועת עזה גם בשנים הקרובות, תוך התנגשות מתמשכת מול האוכלוסייה שם, ויש אפשרות להתלקחות גם ביהודה ושומרון וכן לפתיחת חזית נוספת, מרובת נפגעים, בזירה הצפונית. ככל שהמלחמה מתארכת מתקבע הדימוי של ישראל כמדינה מצורעת ויהיה קשה יותר להשתחרר מדימוי זה. זאת בפרט אם לא יהיה שינוי דרמטי במדיניות ישראל.

יתר על כן, חלק מן הצעדים, ובפרט ככל שיתגברו מהלכים של משיכת השקעות, חרם או סנקציות נגד ישראל, וגם פגיעה בשדרה המקצועית של גורמים ישראלים בתחומי המדע, הטכנולוגיה והאקדמיה, הם בעלי השלכה לטווח הארוך. הפגיעה הכלכלית עקב צעדים שנעשים כעת, כגון הימנעות מהשקעה בישראל ובריחת מוחות לחו"ל, תורגש בעוד שנים. בין היתר, קשה יהיה לשמר את מעמדה של ישראל כאומת הסטארט-אפ נוכח תהליכים אלה. חזרה למעמד זה בעתיד עלולה להיות בלתי אפשרית.

המשמעות היא שיש לנקוט כבר כעת ובהקדם האפשרי מהלכים לבלימתה של המערכה ולא להתבסס על ההנחה הבלתי מבוססת, שהמערכה ונזקיה יחלפו בתום המלחמה.

ההשלכות של המהלכים לבידוד של ישראל

הדמוניזציה של ישראל, שחלחלה לציבור הרחב ברחבי העולם, אינה רק בעיה של "דימוי לא מחמיא" של המדינה, אלא היא בעלת השפעה עצומה כלפי מעלה על ההחלטות של גורמי המדיניות במדינות השונות.

אחת הסיבות שבעטיין ישראל נחשבת נכס לארצות הברית ולעולם המערבי היא תפיסתה כמוקד דמוקרטי-ליברלי בלב אזור שאינו חולק את אותם ערכים. מבחינת מדינות אלו, הקשרים החזקים עם ישראל התבססו על הבנה שישלח היא הדמוקרטיה הליברלית היחידה במזרח התיכון, שיש בה שלטון חוק וממשלה מסודרת, שאפשר לסמוך על יציבותה והתנהלותה האחרת. ככזו, היא שותפה טבעית במחנה המערבי. ואולם, אם ישראל לא תיתפס כחולקת אותם ערכים, הקשרים ייחלשו ויהיו תלויים בעיקר בשותפות אינטרסים מול המדינה.

ככל שיתגברו הלחצים מצד הציבור במדינות השונות לצאת נגד ישראל, ישראל עשויה להפוך, בראיית מדינות שונות ומנהיגיהן, מנכס לנטל, כאשר על תמיכה בה משלמים מחיר פוליטי פנימי. כתוצאה מכך הן עשויות להתרחק מישראל עד כדי ניתוק קשרים ברמות שונות. המחיר הפוליטי עשוי לגרום התרחקות מישראל אף אם מבחינת האינטרסים האובייקטיביים של המדינה יש היגיון בשימור היחסים עם ישראל. העובדה שפוליטיקה פנימית גוברת על אינטרסים לאומיים היא תופעה גלובלית.

במילים אחרות, התפשטות הדעה-לגיטימציה של ישראל והפיכתה למדינה מצורעת ברחבי העולם דוחקת אותה לעבר מציאות של בידוד בינלאומי. יש גורמים בישראל שסבורים שבידוד מהעולם הוא דבר חיובי, שיועיל לנטרל השפעות ולחצים חיצוניים על ישראל. גישה זו היא מסוכנת ממספר טעמים ובכמה מישורים.

ראשית, החיבור לעולם הוא הכרחי להבטחת אינטרסים חיוניים של המדינה. בידוד וניתוק מהעולם יובילו לפגיעה קשה בכלכלה, לירידה משמעותית ברמת החיים ולפגיעה בביטחון הלאומי. המחשבה שישלח תוכל להתמודד בהצלחה עם כל האיומים הביטחוניים עליה בכוחות עצמה היא מחשבה בלתי-רציונלית ובלתי מעשית, המתבססת על רעיונות משיחיים.

ההכרה בחשיבות של השתייכות למחנה בינלאומי גברה לאחר פלישת רוסיה לאוקראינה ב-2022 והתעצמות החלוקה הגלובלית למחנות. מעבר לכך שישלח שונה בערכיה באופן בסיסי מרוסיה וסין, הרי שמדינות אלו, באופן מוצהר יותר או פחות, ניצבות בבירור נגד ישראל במלחמה הנוכחית. המשמעות היא, שאם ישראל תאבד את החיבור למחנה מדינות המערב היא תיוותר בודדה, נטולת מחנה כלשהו. בידוד כזה יפגע בצורה אנושה בכושר ההרתעה של ישראל. חשיבות הברית עם ארצות הברית הוכחה באופן נחרץ במלחמה, הן בהתייצבות של ממשל ביידן לצדה של ישראל מיד אחרי 7 באוקטובר, שסייעה להרתיע את איראן ושלוחותיה, ובראשן חיזבאללה, מפני הצטרפות למערכה באופן מלא, הן במענה למתקפה מאיראן ב-13

באפריל, שישראל הייתה מתקשה להתמודד איתה בכוחות עצמה, והן בבלימת החלטות בעייתיות במועצת הביטחון. גם התלות של ישראל במערכות נשק אמריקאיות היא סוד גלוי.

בשלב הנוכחי, הקמפיין הציבורי נגד ישראל כבר מביא לכך שלמדינות שונות במערב חשוב להראות שהן אינן נותנות יד למעשיה של ישראל וכי הן פועלות להפסקת "הפשעים" שהיא מבצעת. זאת הסיבה ללחצים הגדולים על ישראל מצד הממשל האמריקאי, ומדינות אחרות, להגביל פעולות צבאיות של ישראל שעלולות להוביל לפגיעה באזרחים וכן לתת מענה הומניטרי נרחב ככל הניתן לתושבים ברצועת עזה. יש להניח, כי לחצים דומים יופעלו בהתייחס לכל פעולה עתידית בלבנון, שעלולה לפגוע באזרחים לבנוניים או בתשתיות אזרחיות בלבנון. כן ניתן להעריך שלישראל אין כעת לגיטימציה לפעולה בלבנון, שתוביל לתוצאות כאלו.

בידוד בינלאומי יפגע גם ביחסים של ישראל עם מדינות האזור המתונות. הציבור למערב, ובעיקר לארצות הברית, הוא רכיב מרכזי במוטיבציה של מדינות אלה לייצר ולבסס יחסי שלום וקשרים עם מדינת ישראל. בלי חיבור זה, מוטיבציה זו תפחת מאוד. מעבר לכך, הצגת ישראל כגורם שפוגע באופן מתמשך וחמור בפלסטינים משליכה על היחס כלפיה בקרב הציבורים במדינות ערב ומגבירה ומרחיבה את העוינות, הקיימת שם ממילא, כלפי ישראל. פגיעה באזרחים לבנוניים תחריף את המצב אף יותר. אמנם, המשטר ברוב המדינות הללו אינו דמוקרטי, אולם התעלמות מוחלטת מתחושות הציבור עלולה להוביל לפגיעה ביציבות המשטר. לפיכך, גם ההנהגות של מדינות אלו שוקלות את ישראל כנכס או נטל, תוך התחשבות גם בדימויה בעיני הציבור שלהם.

שנית, בידוד בינלאומי פוגע באופן ישיר באינטרסים הפרטניים של אזרחי ישראל. החרמות נגד ישראלים הולכים וגוברים. מרגע שהסכר נפרץ, זאת מתחילה להיות הנורמה, כך שהזמנת ישראלים הופכת להיות החריג שמחייב הסבר ולא אי-הזמנתם. החרמת ישראלים בשלל התחומים – הרפואי, המדעי, הטכנולוגי, העסקי, האקדמי, התרבותי, האקדמי והאישי – מייצרת פגיעה קשה ברמת הפרט הישראלי, בהיבט המקצועי והאישי. היא עלולה אף לגרום לעזיבה של המדינה. מעבר לכך, היא פוגעת אנושות בפיתוחה של המדינה. כדי להיות מדינה מפותחת ומתקדמת בתחומים אלה, ישראל חייבת להיות בקשרים עם העולם הגדול. בלי קשרים אלה ישראל תמצא עצמה נסוגה לאחור.

שלישית, ניתוק מהעולם, על משמעויותיו על הכלכלה והביטחון במדינה, יהווה מכת מוות לשימור האופי הדמוקרטי והליברלי של המדינה. ישראל תהפוך למדינה ענייה ונחשלת. מציאות זו תוביל לעזיבה של אליטות, לאימוץ נרטיבים של הסתגרות ולחיזוק גורמים לאומנים וקיצוניים במדינה. לא בכדי יש גורמים כאלה בישראל, שנראה שפועלים באופן מכוון להאצת תהליך הבידוד.

מורכבות ההתמודדות עם המערכה הבינלאומית

המסקנה העגומה היא, שהמערכה נגד ישראל יצאה משליטה ושכנגע ישראל מובסת בזירה הבינלאומית. מתעוררת השאלה - האם יש מה לעשות במצב הדברים זה, או ש-"העולם כולו נגדנו" ולכן לא משנה מה ישראל תעשה או תגיד, ממילא העולם יצא נגדה.

התשובה לשאלה זו, בראש ובראשונה, היא שישראל אינה יכולה להרשות לעצמה להפקיר זירת מערכה זו, כפי שלא ניתן להפקיר זירת מערכה צבאית גם כשיד האויב על העליונה. אך מעבר לכך, והגם שהמערכה נגד ישראל אינה הוגנת, בלשון המעטה, יש משמעות לאופן ההתנהלות של ישראל. לכן שינוי אופן ההתנהלות, הן ברמה המהותית, הנוגעת לעצם הפעולה הצבאית והמדינית, והן באופן ניהול המאמץ אל מול הזירה הבינלאומית, יכול להוביל לבלימת המערכה ולצמצום נזקיה.

כדי להתמודד עם המערכה יש להבחין בין גורמים העוינים את ישראל, שמולם לא ניתן לפעול לשינוי עמדתם, לבין גורמים שאינם אנטי-ישראלים במהותם. בנוסף, יש להתייחס גם לקבוצה של תומכי ישראל, שנמצאים תחת מתקפות המקשות עליהם לעמוד לצידה של ישראל.

יש להכיר בעובדה, שההיקף הנרחב של הנפגעים וההרס והמשבר ההומניטרי החריף ברצועת עזה, שתמונות ממנה מופצות ללא הפסקה באמצעי התקשורת הממוסדת וברשתות החברתיות, הפך את ישראל בעיני רבים לישות אכזרית הרודפת ללא רחם את הפלסטינים חסרי הישע. מורכבות המערכה וההסברים של ישראל לא מצליחים להתמודד עם מראות אלו. וברמה המהותית, שוב ושוב אירעו אירועים בהם נפגעו אזרחים רבים או עובדי סיוע. אף אם לנו בישראל ברור כי מדובר בטעויות שאינן מעידות על כוונה רעה, כך הן נתפסות בעולם. לכן, בשלב ראשון, ישראל צריכה להגביר את המאמצים להימנע מפעולות שיובילו לפגיעה כזו ולפעול לצמצום הפגיעה באזרחים פלסטינים. כמו כן, יש חשיבות רבה לאפשר סיוע הומניטארי ומתן מענה לצרכים ההומניטריים ברצועה.

בנוסף, אי אפשר להתעלם מהאופן בו התבטאויות של גורמים ישראלים מזין את המערכה נגד ישראל. עם פרוץ המלחמה, בכירים ישראלים בממשלה ובקואליציה, וכן גורמים מסוימים בקרב כוחות הביטחון, בכירים וזוטרים כאחד, השמיעו התבטאויות בעייתיות שנפלו כפרי בשל לידי מבקריה של ישראל שהוכיחו באמצעותן את כוונותיה הזדוניות כביכול של ישראל להרוג אזרחים, להרעib ולגרש אזרחים פלסטינים. בכך סיפקו גורמים אלה תחמושת שימושית לנלחמים בזירה הבינלאומית נגד ישראל. בעוד שתגובות אלה בשלבים הראשונים של המלחמה היו מובנות עקב הטבח הנורא שבוצע באזרחים ישראלים, הרי שככל שחולף הזמן, ניתן לצפות ולדרוש להתנהל ולהתבטא ביתר אחריות.

למרות זאת, יש גורמים שממשיכים לפזר התבטאויות בעייתיות ולבטא רעיונות מסוכנים, כגון עידוד הגירה של פלסטינים אל מחוץ לרצועת עזה, החלת שליטה אינסופית ישראלית ברצועה

תוך חידוש ההתיישבות בה, קביעות שאין חפים מפשע בעזה ושכל האזרחים שם בני מוות והתנגדות לכל סיוע הומניטרי. מנגד, לא נשמעת ביקורת נחרצת מספיק מצד הנהגת המדינה והצבא נגד אמירות אלו ולא נשמעות מספיק אמירות ברורות ונחרצות לגבי החובה לכבד את הדין ולפעול באופן ערכי. אמירות כאלו היו יכולות לסייע לאזן, ולו במידת מה, את התמונה.

גורם השפעה כבד משקל על המערכה הבינלאומית הוא התייחסותה של ישראל לסכסוך הישראלי-פלסטיני. כל עוד ממשלת ישראל מציגה עמדות קיצוניות, המתעלמות לגמרי מזכויות הפלסטינים, ונוקטת מדיניות המבקשת לשלוט לעד בפלסטינים בכל רחבי ארץ ישראל, היא נתפסת כסרבנית שלום וכאחראית להתמשכות הסכסוך. גישה זו הופכות את ההתמודדות עם המערכה הבינלאומית לכמעט בלתי אפשרית. מנגד, וכפועל יוצא, הצגת אופק מדיני מצדה של ישראל יכולה לסייע מאוד בבלימת המערכה. זאת גם תוך הצגת עמדות שמשמרות את האינטרס הישראלי, ואף אם הן בלתי קבילות על הצד הפלסטיני. יוזמה ישראלית שבמרכזה ניסיון להנמיך את גובה הלהבות ולצמצם מתיחות תאפשר להעביר את הנטל אל הצד הפלסטיני ולחשוף את הקשיים שהוא מערים מצידו על יישוב הסכסוך.

מעבר למישור המהותי, אופן ההתמודדות מצידה של ישראל אל מול המערכה הבינלאומית נגדה לקוי מיסודו. הנטייה התגובתית השגורה לתייג כל ביקורת נגד ישראל כאנטישמיות ולהידרש להשמצות אישיות משחקת לידיהם של מנהלי המערכה נגד ישראל. ישראל מצטיירת כנטולת כל מענה מהותי לטענות המושמעות נגדה. היא גם דוחקת את המבקרים שאינם בהכרח עוינים לישראל אל עבר המחנה האנטי-ישראלי תוך איבוד היכולת להשפיע על עמדתם, ולו באופן חלקי, לכיוונה של ישראל.

מורגש חסרונם של מדיניות סדורה ושל ניהול מקצועי של המערכה הנגדית מצידה של ישראל. הרושם הוא, שבישראל – ברמת ההנהגה והציבור כאחת – אין מבינים את חומרת הבעיה. הממשלה אינה מתייחסת למערכה זו ברצינות ואינה משקיעה בה את הקשב והמשאבים הנדרשים. המצב חמור במיוחד על רקע ההחלשה המכוונת רבת השנים של המערך הדיפלומטי הישראלי, תוך דלדול היקפו ומשאביו. המחשבה כי ניתן להתמודד עם המערכה רק באמצעות שיפור "ההסברה" של ישראל היא מנותקת מהמציאות.

המלצות לפעולה לבלימת המערכה

כדי לבלום את המערכה הבינלאומית המסוכנת נדרשים אפוא צעדים במישור המהותי, הנוגעים לאופן התנהלותה של המדינה, לצד צעדים לשיפור אופן ההתנהלות אל מול המערכה.

1. הצעדים הנדרשים במישור ההתנהלות עצמה:

- א. יש לשקול שיקולים של לגיטימציה כחלק מובנה וחשוב בהחלטות במסגרת המלחמה שעלולות לפגוע באזרחים או באינטרסים חשובים בעיני הקהילה הבינלאומית, בפרט קיום תשתית אזרחית בעזה או יציבות מדינת לבנון. המשמעות היא, שיש נסיבות שבהן יש להטיל רסנים על הפעלת הכוח, אף מעבר לדרישות הדין. זאת במקרים בהם הנזק לאינטרסים של ישראל מהשלכות הפעולה על הלגיטימציה הבינלאומית גובר על התועלת הצבאית מעצם הפעולה.
- ב. יש לאמץ מדיניות ברורה של שלילת הרעיון של בידוד בינלאומי של ישראל כיעד חיובי, ולנטרל את ההשפעה המזיקה של גורמים בישראל, חלקם בתוך הממשלה, הפועלים במכוון לדרדר את הקשרים של ישראל בזירה הבינלאומית.
- ג. גורמים בעלי תפקיד, בתוך הממשלה, הצבא, כוחות הביטחון והדרג המקצועי, צריכים לצאת בהצהרות מפורשות על אודות החשיבות של הקפדה על הגבלות הדין והמוסר בעת לחימה.
- ד. גורמים רשמיים צריכים להימנע מהתבטאויות המעודדות או משבחות פעולות שאינן עולות בקנה אחד עם המשפט הבינלאומי ועם המחויבות של ישראל לצמצם את נזקי המלחמה. הימנעות זו נדרשת גם מקצינים וחיילים זוטרים. יש לפעול נגד אמירות בלתי ערכיות, כולל לנקוט יד קשה נגד הפצת סרטונים עם מסרים ומעשים בלתי ערכיים, הן בגין המעשים עצמם והן על הפצת הסרטון.
- ה. יש לפעול להרחבה מקסימלית של הסיוע ההומניטרי לרצועת עזה ולמנוע משבר הומניטרי באזור, תוך שילוב גורמי מקצוע מקומיים ובינלאומיים בתהליך. יש לשפר גם את אופן הצגת מה שנעשה על ידי ישראל בנושא, תוך אספקת נתונים מקצועיים ומהימנים והנגשתם כלפי חוץ. במצב הנוכחי, הדוחות המוטים של האו"ם משמשים ככלי המרכזי שבאמצעותו נבחנת ישראל, בלי הצגת נתונים נגדיים.
- ו. יש לבצע חקירות ותחקירים מקצועיים וכנים על טענות המועלות נגד ישראל – בדרך זו ניתן יהיה להסתמך על עיקרון המשלימות מול הליכים פליליים בבית הדין הפלילי הבינלאומי ובבתי משפט מדינתיים ברחבי העולם. לפי עיקרון זה ניתנת עדיפות למדינה הנוגעת בדבר לחקור את עצמה, ואם מדובר בחקירה מקצועית וכנה לא תהיה התערבות חיצונית. במקרים מתאימים יש גם לשקול העמדה לדין – אם היו חריגות מהדין והפקודות. המערכת המשפטית המקצועית והעצמאית של ישראל היא נכס חשוב במערכה. נדרש לשקם את מעמדה של המערכת הזו ואת מקומה המרכזי בקבלת ההחלטות. חקירות כאלו יסייעו לא בהליכים פליליים בלבד, אלא גם להצגת תשובות סדורות לטענות מול גורמי מקצוע וגורמי ממשל במדינות שעמן לישראל קשרים, דוגמת ארצות הברית.

1. יש לנקוט יוזמה מדינית חיובית. המוצא מן המלחמה הנוכחית מחייב ממילא הסדרים מדיניים. אמירות מצדה של ישראל המכירות בכך שיש לחתור ליישוב הסכסוך עם הפלסטינים יכולות לסייע מאוד בבלימת המערכה נגד ישראל. לישראל מלוא הזכות להציב את התנאים הראויים בעיניה לכל פשרה עתידית, כך שעצם האמירה אין משמעה ויתור כלשהו על אינטרסים חשובים של ישראל.

2. הצעדים הנדרשים במישור ההתנהלות מול המערכה:

א. יש להתייחס למערכה המדינית כמערכה מרכזית ולאיום הבידוד כאיום מוחשי, שעלול לפגוע קשות באינטרסים הלאומיים החשובים ביותר.

ב. יש לגבש מדיניות מתואמת לקידום מערכה נגדית, תוך שילוב כל המשרדים הנוגעים בדבר. נדרש קשב מלא מצד ראש הממשלה ומערכת הביטחון למערכה זו. יש לעבות את המנגנון הדיפלומטי הישראלי ברחבי העולם, כן להכשיר דוברים ראויים ולהקצות תקציבים מתאימים. נדרש לפעול בכלל המישורים, כולל במדיה החברתית, להעלאת עמדותיה של ישראל באופן אפקטיבי ומקצועי.

ג. יש לגבש התייחסות מקצועית ורצינית לביקורת הנשמעת נגד ישראל. יש להכין מסמכים סדורים באנגלית ובשפות נוספות, שבהם התייחסות עניינית ומפורטת לטענות.

ד. מול הגורמים העוינים שמלבים את המערכה יש להיות פרו-אקטיביים, להגיש תביעות, לפעול נגד מקורות המימון שלהם, ולחשוף את הקשרים של חלק מהם לגורמי טרור ולגורמים המבקשים לפגוע במדינות המערב. יש לנסות להגיע אל הגורמים "המשוטטים", שתומכים במסרים אנטי-ישראליים בלי להבין במה מדובר, ולו כדי לשכנעם להטיל ספק במה שנאמר.

ה. מול גורמים שאינם בעלי עמדה אנטי-ישראלית אך בעלי ביקורת מסוימת על ישראל, ישראל צריכה לפעול באופן חיובי במאמץ להשפיע על עמדותיהם. יש להימנע מהשמצות אישיות והאשמת כל מבקר באנטישמיות.

ו. יש לפעול באופן סדור מול תומכי ישראל, בקרב הקהילות היהודית ומחוצה להן, כדי להיעזר בהם במערכה. יש לחזק אותם, להגן עליהם מפני התקפות ולצייד אותם בטיעונים טובים ובחומרים שיסייעו להם להגן על עמדותיה של ישראל.

ז. יש לנסות לגייס מובילי דעה שיביעו בגלוי עמדות פרו-ישראליות ויוכלו לשכנע אחרים, שחוששים להביע תמיכה מוצהרת בישראל, ללכת בעקבותיהם.

מראשית הקמתה חתרה ישראל לייצר בריתות וקשרים עם מדינות העולם מתוך הבנה כי קשרים אלה נחוצים לשם ביסוס קיומה ולשגשוגה. לאורך השנים נוצרה ברית חזקה מאוד בין ישראל לארצות הברית, אשר מהווה אחד העוגנים החשובים של תפיסת הביטחון וביטחונה בפועל של ישראל. אך מעבר לארצות הברית ומעבר לתמיכה הביטחונית, לישראל קשרים רבים עם מדינות המערב והיא רואה עצמה כמשתייכת לגוש המערבי.

המערכה שמתנהלת מזה שנים נגד ישראל בזירה הבינלאומית חותרת להוביל לבידודה הבינלאומי של ישראל. היא מבקשת להציג את ישראל כמדינה פורעת חוק, דורסנית וגזענית, שאין לה מקום בקרב מדינות המערב, וכך להוביל לבידודה ולהחלשתה, עד כדי מיטוטה.

עם התפתחות המלחמה, ישראל הגיעה למצב של אבדן לגיטימציה כמעט מוחלט, עד כדי הפיכתה למדינה מצורעת. התופעה ניכרת במיוחד בקרב הציבור הרחב, ובדגש על הצעירים ברחבי העולם, אך משפיעה גם על היחס של מדינות העולם ושל גורמים לא-מדינתיים כלפי ישראל. ההתדרדרות הקשה במעמדה הבינלאומי גורמת כבר כעת להשלכות קשות למדינה ולאזרחיה במישור המדיני, הכלכלי, העסקי, האקדמי והתרבותי, וכפועל יוצא - לפגיעה משמעותית בביטחון הלאומי. היא גם מגבילה מאוד את חופש הפעולה של ישראל ואת יכולתה להמשיך במערכה הצבאית, ובפרט להרחיב את המערכה לזירות נוספות.

יתר על כן, קיים חשש רב כי מגמת הבידוד, המסוכנת לכלכלת ישראל ולביטחונה, תימשך ותתעצם. הבידוד והניתוק ממדינות המערב יוביל גם לשחיקת הערכים הדמוקרטיים והליברליים של מדינת ישראל עצמה. ערכים אלה חשובים בפני עצמם לחלקים גדולים בחברה הישראלית, אך מעבר לכך, היעדרם גם עלול להוביל לאיבוד היתרון האיכותי של המדינה מול אויביה.

נקיטת מדיניות המקדשת בדלנות, תוך התעלמות מאינטרסים לאומיים של המדינה, היא מסוכנת מאוד. את המחיר משלמים כלל אזרחי ישראל. יתרה מזאת, התנהלות זו עלולה להוביל, בסופו של יום, לניצחון אויביה של ישראל גם במערכה המדינית וגם במערכה הצבאית נגדה. מנגד, יש מה לעשות לבלימת המערכה בזירה הבינלאומית - עשייה זו מחייבת התנהלות אחרת, הן ברמה המהותית, הנוגעת לעצם הפעולה הצבאית והמדינית, והן ברמת ניהול המערכה הנגדית.